

INDLEDNING

En eftermiddag, da Ulrich Beck som ung førsteårs jurastuderende gik rundt i den sydtyske universitetsby Freiburg og tænkte over virkelighedens beskaffenhed, slog det ham pludselig, at det egentlig ikke var virkeligheden, han gik og tænkte over, men kun sit eget billede af virkeligheden – virkeligheden som sådan kunne han dybest set ikke vide noget om. Denne erkendelse kom som et chok for ham. Oven i købet troede han, at han var den første i verden, der havde fået denne tanke. Men her kunne en af hans medstuderende dog berolige ham med, at det hele egentlig allerede var tænkt af den tyske filosof Immanuel Kant et par århundreder tidligere. Det ændrede dog ikke ved erkendelsens betydning for Beck. Via denne erkendelse, som han i dag med stor selvironi kan berette om, blev han nemlig ført fra jurastudierne over i filosofien. Han droppede simpelthen juraen og begyndte at læse Kant.¹

Men måske førte erkendelsen til mere end det. I hvert fald har problemet med virkeligheden optaget ham lige siden.

1 De faktiske, biografiske oplysninger i denne indledning bygger på et interview, som forfatterne lavede med Ulrich Beck i december 2005. Tolkningerne af de biografiske data står dog for forfatternes egen regning. En samlet, kort biografi kan læses bag i bogen.

Det var også grunden til, at han senere besluttede at skippe filosofien til fordel for sociologien. Filosofien viste sig nemlig ved nærmere eftersyn at være mere optaget af sine egne begreber end af virkeligheden – noget som Beck også mener gør sig gældende for en del af sociologien; ikke mindst for Niklas Luhmanns og Talcott Parsons' systemteorier, som han af samme grund aldrig har brudt sig om. Beck har med egne ord altid selv følt et ansvar for at få sine begreber til at være i størst mulig overensstemmelse med virkeligheden, vel vidende at repræsentation er en umulighed. Han indså tidligt, hvor virkelighedsforvrængende og skadelige dårlige begreber og teorier kunne være. I arbejdet med sin dissertation (Beck, 1974) blev det klart for ham, hvor vigtige de værdier og forestillinger om verden, som den sociologiske forsknings spørgsmål og undersøgelser tager udgangspunkt i, er. Er billederne forkerte, bliver undersøgelsesresultaterne til ubrugelige forvrængninger af virkeligheden. Beck har derfor stædigt holdt fast i, at sociologerne har et ansvar for at få bragt deres teorier i overensstemmelse med den virkelighed, som de forsøger at beskrive.

Når Beck eksempelvis i dag tager skarpt afstand fra det, han kalder for den metodologiske nationalisme, dvs. forestillingen om, at verden kan inddeles i nationalstatscontainere indeholdende hvert sit folk, territorium og samfund, skyldes det præcist, at det for ham er et forkert billede af virkeligheden. Verden kan ikke længere deles op i nationalstatslige containere. Samfundene er i dag forbundet på kryds og tværs af de nationale grænser, og som vi vender tilbage til i kapitel seks, er det en hovedpointe hos Beck, at vi i dag lever i et verdens(risiko)samfund. For ham at se opererer den metodologiske nationalisme derfor med et forvrænget billede af virkeligheden: De nationale grænser eksisterer ikke længere i

virkeligheden; kun i folks hoveder. Det må forskningen tage udgangspunkt i. Holder den derimod fast i den metodologiske nationalisme, vil den uvægerligt komme til at reproducere falske billeder af virkeligheden.

Det er den samme tankegang, der ligger bag Becks arbejde med teorien om risikosamfundet og det andet moderne. Virkeligheden har flyttet sig, og for at kunne begribe den må der skabes nye begreber og teorier. Der er med andre ord brug for *en ny sociologi*, der er på omgangshøjde med virkeligheden.

Det er kort fortalt Ulrich Becks projekt. Han ønsker helt enkelt at skabe en sociologi, der er i overensstemmelse med den virkelighed, vi lever i. Derfor kalder han også sin sociologi for *virkelighedsvidenskab*. De fleste andre sociologer vil i sagens natur også mene, at de er i gang med at lave virkelighedsvidenskab, men ifølge Beck laver mange af dem *zombievidenskab*. Som zombier lever videre i folks fantasi, skønt de er døde, lever sociologernes forældede forestillinger om verden videre i deres sociologi.

Sådanne karakteriseringer har selvfølgelig ikke ligefrem hjulpet med til at gøre Beck populær blandt andre, konkurrerende sociologer, og som vi skal vende tilbage til i bogens afslutning, er hans sociologi i det hele taget meget omstridt. Ikke desto mindre tilhører han i dag den absolutte verdenselite inden for sociologien. Hans bøger – først og fremmest *Risikosamfundet* – er oversat til mere end 25 forskellige sprog og udkommet i store oplag over det meste af verden. Beck er uden tvivl også en af samtidens mest produktive og innovative sociologer. I en stadig strøm, der kun synes at tage til i styrke, sender han den ene bog efter den anden på markedet, samtidig med at han skriver artikler til diverse tidsskrifter samt kommentarer og småartikler til aviser og nyhedsmagasiner over hele verden. Gang på gang har han igennem de sidste

25-30 år været i stand til at producere nye, tankevækkende teoriudkast, der har erobret den sociologiske dagsorden og ændret måden, hvorpå man bredt i samfundsvidenskaben har forstået og talt om forskellige emner. Det begyndte så småt i 1970'erne, da han arbejdede med erhvervsociologi og var med til at skabe et nyt subjektorienteret perspektiv på dette forskningsområde; det tog for alvor fart i 1980'erne og 1990'erne, hvor han kastede sig over individualiseringsteorien og risikoforskningen og var med til at give begge områder et bredt, også folkeligt gennembrud, og det fortsætter aktuelt med hans kritik af samfundsvidenskabens metodologiske nationalisme og hans nye kosmopolitiske projekt.

I denne bog vil vi forsøge at introducere til Becks omfattende produktion med hovedvægt på den teori, der løber som en rød tråd gennem hans arbejde fra hovedværket *Risikosamfundet* og frem: *'teorien om det andet moderne'*. Vi vil naturligvis også se nærmere på det, han er allermest kendt for, nemlig risikosamfundsteorien. Begge teorier har Beck arbejdet på siden midten af 1980'erne. Skønt det derfor er de seneste 20 år af hans forfatterskab, der står i centrum for fremstillingen, bliver der også plads til at se tilbage på hans arbejde fra før 1986. Bogen kan derfor læses som en samlet introduktion til Ulrich Becks sociologi.

Vi indleder bogen med i kapitel et at se nærmere på risikosamfundet. Som vi skal se, er det Becks opfattelse, at vi har bevæget os væk fra det klassiske industrisamfund og ind i det industrielle risikosamfund. I kapitel to vil vi vise, hvordan denne bevægelse fra industri- til risikosamfund må forstås inden for rammerne af en mere omfattende teori om vores samtid, *'teorien om det andet moderne'*. Det er nemlig Becks tanke, at samfundsskiftet fra industri- til risikosamfund falder sammen med et større skifte inden for moderniteten

fra et første moderne til et andet moderne. Som vi skal se, mener Beck, at skiftet sker via fem forandringsprocesser: en radikaliseret individualisering, en kønsrevolution, en multi-dimensional globaliseringsproces, globale miljøkriser og en tredje industriel revolution. Disse forandringsprocesser ser vi nærmere på i bogen.

Kapitel tre handler om den radikaliserede individualisering og herunder kønsrevolutionen. I kapitel fire ser vi nærmere på politikens forandring i risikosamfundet; på hvordan den politiske dagsorden nu i højere og højere grad sættes af den teknisk-økonomiske sfære. I kapitel fem behandler vi den såkaldte tredje industrielle revolution og dens indflydelse på arbejdslivet. Vi ser også på arbejdslivets udvikling generelt. I kapitel seks gælder det så den multidimensionale globaliseringsproces og dens indflydelse på samfundslivet i dag. I dette kapitel vil vi endvidere se nærmere på Becks aktuelle tænkning, som kredser om det kosmopolitiske. Endelig vil vi i kapitel syv kaste et kritisk blik på teorien om det andet moderne. Bogen afsluttes med en kort biografi om Ulrich Beck samt en samlet bibliografi over hans tyske, engelske og danske udgivelser, bøger såvel som tidsskriftsartikler.